

آقا سیدمصطفی مجتهد کمره

شهید تیر اشقیا و اشار

□ محمدجواد مرادی نیا

آقا مصطفی، معروف به مجتهد کمره، پدر امام خمینی، همدریف و هم دوره نسلی از علمای شیعه بود که در ربع اول قرن چهاردهم هجری (اواخر قرن نوزده و اوایل قرن بیستم میلادی) به روشنگری توده‌های استبدادزده و استعمارزده مردم در بخشی از جغرافیای جهان اسلامی پرداخته زمینه جنبش‌های سیاسی اجتماعی را فراهم ساختند. در آن دوره حرکت‌های رهایی‌بخش در سرزمین‌هایی همچون مصر، عثمانی و ایران پدید آمد که جنبش تنباکو و انقلاب مشروطیت ایران از جمله مهمترین و تأثیرگذارترینشان محسوب می‌شود.

علمای نامدار و مجاهدی همچون آقا نجفی اصفهانی، ملا محمدباقر فشارکی اصفهانی، آخوند خراسانی، میرزای شیرازی، حاج میرزا حسین خلیلی تهرانی، حاج شیخ عبدالله مازندرانی، میرزای نائینی و... خود در صف اول مبارزات ضد استبدادی و ضد استعماری قرار داشتند و ضمناً در مکتب خویش طلاب و روحانیونی پرورش دادند که نخستین انقلاب بزرگ ایران، یعنی مشروطه را رقم زدند.

آقا مصطفی مجتهد کمره، درس آموز مکتب تمامی آن علمای مجاهد بود، چه آن هنگام که در اصفهان طلبگی می‌کرد و چه زمانی که برای تکمیل معلومات خویش راهی عتبات عالیات

شده، مقیم و مجاور مرقد مولای متقیان علی(ع) در نجف اشرف گردید. وی در ۱۳۱۱ ق در حالی که به درجه اجتهاد نائل شده بود به زادگاهش خمین برگشت تا به آنچه آموخته بود عمل کرده، از آن بهره‌برداری نماید. وی در این هنگام سی و سه بهار از عمرش را بیشتر پشت سر نگذاشته بود. آقا مصطفی از روزی که به خمین برگشت تا وقتی که به ضرب گلوله اشرار به شهادت رسید به مدت نه سال زعامت مردم منطقه کمره (که خمین مرکز آن بود) را بر عهده داشت و علاوه بر آن که مرجع دینی آنان محسوب می‌شد پناهگاه و پشتیبان مردم ظلم کشیده و پابرنه نیز به حساب می‌آمد به گونه‌ای که خانه‌اش از معدود مکان‌های بست‌نشینی بود.

به تصریح آیت‌الله پسندیده، فرزند ارشد آقا مصطفی، حتی زندانیانی که گرفتار سیاه‌چال‌های حکام جور بودند نیز با وسیله و واسطه از ایشان استمداد می‌جستند و آقا مصطفی در تلاش برای آزادی‌شان از هیچ کمکی فروگذار نمی‌کرد. او درست به همین دلیل مغضوب حاکمان و خوانینی شد که هیچ منتقد و مخالفی را برناتافته و به کمتر از نابودی مخالفان رضایت نمی‌دادند.

آقا مصطفی که در اسناد و مدارک از او به «سرکار شریعتمدار، فخرالمجتهدین» و «سرکار شریعتمدار فیض الآثار» نیز یاد شده سرانجام جان بر سر راهی که در پیش گرفته بود گذاشت و در صبح سردی از زمستان ۱۲۸۱ شمسی در حالی که ۴۲ سال بیشتر نداشت به ضرب گلوله زورگویان و متجاوزان به شهادت رسید. او درست چهار سال پیش از آن که نتیجه مبارزات پراکنده و منسجم همفکرانش در قالب انقلاب مشروطه به ثمر بنشیند رخت از این جهان بریست و به درک آن پیروزی بزرگ نائل نشد؛ درست مانند نوه‌اش آقا مصطفی خمینی که یک سال پیش از پیروزی انقلابی که پدرش بنیان آن را گذاشت و خود نیز زحمات فراوانی در راه آن بر خود هموار کرده بود، دار فانی را وداع گفت و در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ فروپاشی رژیم پهلوی را رؤیت نکرد. اگر هر دو می‌ماندند، اولی در انقلاب مشروطه و دومی در انقلاب اسلامی بی‌تردید توانمندی‌های قابل توجهی را از خود به نمایش می‌گذاشتند.

آنچه موجب نوشتن این سطور و یادکردی از آقا مصطفی مجتهد کمره (پدر امام خمینی) شد بازیابی سندی است که در خلال آن اشاره‌ای به نام او رفته است: وقفنامه‌ای به جا مانده از سال

□ آقا سیدمصطفی (پدر امام خمینی) تا روزی که به ضرب گلوله اشرار به شهادت رسید به مدت ۹ سال زعامت مردم منطقه کمره را بر عهده داشت

□ آقا سیدمصطفی علاوه بر مرجعیت دینی، پناهگاه و پشتیبان مردم ظلم کشیده و پابرهنه محسوب می شد به گونه ای که خانه اش از معدود مکانهای بست نشینی بود

۱۳۲۱ قمری که حکایت از عهده دار بودن تولیت موقوفه ای در خمین به دست آقا مصطفی دارد و عریضه و احکامی که تکلیف موقوفه را پس از شهادت متولی آن روشن می سازد. بر اساس این وقفنامه «سه سهم از آب و ملک قصبه خمین و سه دانگ از قریه لیلیان وقف بر نجف اشرف زادالله شرفا می باشد»

آیت الله میرزا سیدحسین قمی در حاشیه عریضه ای که درخواست تعیین متولی نموده ضمن اشاره به شهادت آقا مصطفی با تعبیر «اکنون که... مرحوم آقا سیدمصطفی به گلوله اشقیاء و اشرار شهید شده اند» جانشین وی را نصب کرده است. آیت الله سیدعبدالله بهبهانی، آیت الله شیخ فضل الله نوری و آیت الله سید علی اکبر تفرشی نیز بر این عریضه حاشیه زده و انتصاب جانشین آقا مصطفی در موقوفه مذکور را تأیید کرده اند.

متن حاشیه علمای مزبور به قرار زیر است.

آیت الله سید حسین قمی:

بسم الله الرحمن الرحيم

بلی از مرقومات علماء اعلام اصفهان ضاعف الله اقدارهم و فرامین سلاطین صفویه قدس الله اسرارهم مکشوف و معلوم شد که موقوفات مسطوره در متن، وقف بر نجف اشرف می باشد و چون متولی معین نداشته، تولیت آن را حکام شرع اصفهان، مرحوم مبرور جنت مکان آقا سید مصطفی طاب ثراه و جناب مستطاب عمدة العلماء الاعلام شریعتمدار آخوند ملا محمد جواد خمینی دام بقاه و اگذار فرموده بودند و اکنون که عاشر صفر است من شهور سنه ۱۳۲۱ مرحوم آقا سید مصطفی به گلوله اشقیاء و اشرار شهید شده اند لذا جناب مستطاب عمدة العلماء الاصفیاء و صفوة السادات الاجله الاتقیا آقای آقا سید محمد کمره ای خمینی را در محل آن مرحوم نصب و به جناب شریعتمدار آخوند محمد جواد سلمه الله مضموم داشتم که ان شاء الله با رعایت کمال احتیاط کما هو المأمول من جنابهما دام علائهما انتفاعات املاک مسطوره را در مصارف مقررہ خود مصروف دارند. حرره الاحقر حسین الرضوی القمی عفی الله عنه.

(محل مهر حضرت مستطاب، حجت الاسلام والمسلمین میرزا سید حسین قمی ادام الله)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

آیت الله سید علی اکبر تفرشی:

بسم الله تعالى

بر حسب نوشتجات علماء عظام و فقهاء ذوی العز و الاحترام دارالسلطنه اصفهان سه سهم از مجری المیاء و اراضی قصبه خمین و سه دانگ از قریه لیلیان وقف است بر نجف اشرف علی ساکنها الاف التحیة و الثناء و از فرامین سلاطین صفویه رضوان مکان استظهار این مطلب می شود

اصول

که موجب اطمینان داعی است بر وقفیت آنها از داعی جناب مستطاب عمدة العلماء آقا سید محمد سلمه الله تعالی با جناب مستطاب فخر الفقهاء آخوند ملا محمد جواد خمینی مأذون و مجاز نموده که رسیدگی به امور موقوفه مزبوره و خدا را حاضر و ناظر دانند. و کان تحریراً فی الخامس عشر من صفر الخیر ۱۳۲۱.

(محل خاتم مبارک حضرت حجت الاسلام آقای سید علی اکبر تفرشی)

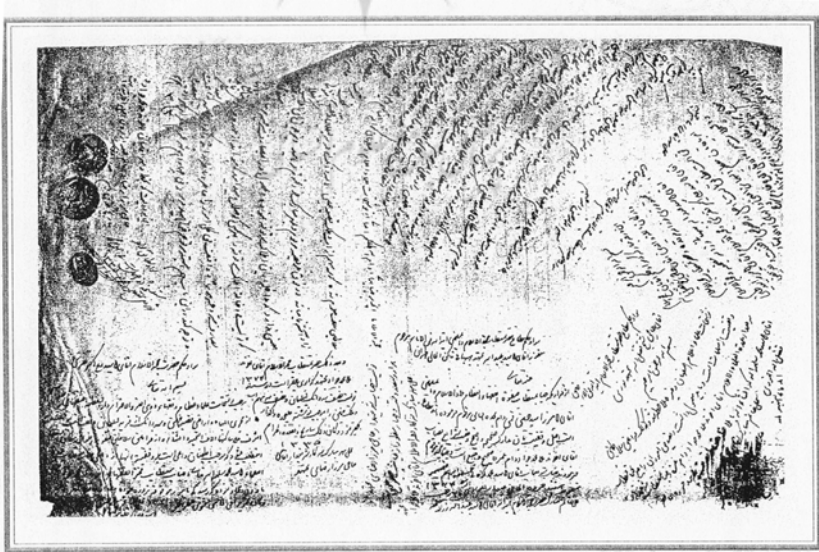
آیت الله سید عبدالله بهبهانی:

بمنه تعالی

از قراری که جناب مستطاب صفوة الفقهاء العظام ملاذالاسلام والمسلمین آقای آقا میرزا سید حسین قمی دام مجده العالی مرقوم فرموده اند مطاع است. اصل وقفیت به آن مدارک ضمیمه واضح و نصب شرایع نصاب آقای آخوند ملا محمد جواد دام عمره صحیح و متبع است و چنانچه مرقوم فرمودند جناب شریعتاب آقای سید محمد کمره ای سلمه الله هم ضمیمه منصوب هستند. حرره الجانی عبدالله الموسوی ۲۵ رجب ۱۳۲۴.

(محل خاتم مبارک حضرت حجت الاسلام

آیت الله آقای آقا سید عبدالله نورالله مضجعه)

آیت الله شیخ فضل الله نوری:

بسم الله الرحمن الرحيم

نوشتجات علمای اعلام اصفهان و غیره ملاحظه شد و کذالك فرامین سلاطین. وقفیت از مسلمات است و باید معمول داشت و تصدیق امور آن راجع به جناب مستطاب شریعتمدار عمدةالعلماء الاعلام آقای آخوند ملا محمدجواد دام عزه و جناب مستطاب شریعتمدار آقای آقا سیدمحمد [کمره‌ای] سلم الله که انشاء الله با ملاحظه خاطر تصرف نمایند.
خَرَّره الاحقر فضل الله نوری. [تاریخ نامه خوانا نیست]

